

GAMMALSVENSKBYBORNA

I SVERIGE

Av generaldirektör G. MALM

OMPLANTERINGEN av Gammalsvenskbyborna i svensk jordmån är nu ett avslutat kapitel, och då Svensk Tidskrift för ett par månader sedan anhöll att få en för sin läsekrets lämpad orientering över lösningen av detta problem, är det med glädje jag griper tillfället att lämna en redogörelse härför. Trots alla de meddelanden, som Gammalsvenskbystiftelsen genom pressen sökte lämna allmänheten, synes nämligen alltjämt en betydande okunghet i ämnet råda.

Det torde först vara nödvändigt att i allra största korthet erinra om vissa om jag så får säga historiska huvudpunkter.

Svenskarnas väg till Ukraina är i stora drag följande. Till kusten av Estland och Lettland kommo svenskarna sannolikt under »den svenska korstågstiden» på 1000-talet. En viss påspädning av svenska element från Finland och Gotland torde även därefter ha ägt rum. Svenskarna kvarblevo även sedan ovannämnda provinser i början av 1700-talet erövrats av Ryssland, men synas alltjämt ha fått leva sitt liv under bevarande av svensk rättsåskådning och svenska samfundsformer. Livegenskapen, som gällde för bonden i det övriga Ryssland, blev sålunda aldrig införd i dessa f. d. svenska besittningar.

Men så uppträdde i början av 1780-talet på Dagö en storgodsägare med det för övrigt synnerligen svenskt klingande namnet Magnus Stenbock och sökte behandla sina svenska arrendatorer såsom livegna. Dessa vände sig då med klagomål till landets härskare kejsarinnan Katarina II, och så följde erbjudande — eller kanske snarare befallning — genom hennes gunstling Potemkin, vilken just då var sysselsatt med uppgiften att kolonisera det från turkarna erövrade Ukraina, att utvandra till ett kolonisationsområde i Ukraina. Förhållandena hade utvecklats så, att det för Dagösvenskarna ej återstod annat än att lyda. Av de 1,200 svenskar, som i augusti 1781 begåvo sig på färd till Ukraina, framkom emellertid i maj 1782 efter stora besvärligheter och lidanden

endast ett fåtal till det avlägsna målet, steppen vid Djepern ej långt från dess mynning vid Svarta Havet. Döden fortsatte de härjningar, som den börjat under vandringsåret, så att år 1785 återstodo endast 30 familjer med sammanlagt 135 medlemmar. En förstärkning i invånareantalet fick den svenska byn vid Djepern några år senare, då ett 30-tal svenska krigsfångar fingo anvisning att slå sig ned bland sina landsmän.

I det stora hela hade svenskarna i sin i Ukraina grundade by, Gammalsvenskby, framgång, ehuru den vanns under en ständig kamp med svårigheter. Så småningom uppstodo genom utflyttning två nya svenska byar, nämligen Svenskåker och Nysvenskby. På 1880-talet upprättades förbindelser mellan Ukrainasvenskarna och moderlandet Sverige, en kyrka byggdes, svensk skola inrättades och svenska jordbruksredskap infördes.

Överhuvud taget värjde svenskarna sitt språk och sina svenska sedvänjor med energi och seghet, och utvecklingen inom den svenska kolonien gick, som sagt, på det hela taget lyckligt.

Så kom världskriget och i dess spår följde revolution samt oår, varigenom resultatet av 150 års trägen möda spolierades. Det är icke möjligt att i en sådan här artikel närmare gå in på dessa förhållanden, men det skall endast konstateras, att ur dem framväxte det fasta beslutet hos de svenska kolonisterna i Ukraina — som i det följande med gemensamt namn kallas Gammalsvenskbyborna — att lämna Ryssland.

Orsakerna synas ha varit av dels materiell, dels ideell art.

Före revolutionen bestod den svenska bebyggelsen av ett 60-tal stora bondgårdar. De övriga familjerna voro anställda i storböndernas tjänst. Vid revolutionen sopades äganderätten bort, varefter man prövade olika system. Det sista av dessa innebar övergång till kooperativa jordbruk. Det hela resulterade i ett kaotiskt tillstånd, samtidigt som skattetvånget växte och materiella svårigheter av allehanda slag gjorde läget ytterst bekymmersamt.

De ideella orsakerna lågo dels i religionsfrihetens undertryckande, dels i förkvävande av de svenska samfundsformer, som byborna tagit med sig från Dagö och alltjämt bevarat.

Det var naturligt, att Gammalsvenskbyborna först sökte stöd i moderlandet Sverige. Full klarhet om utsikterna till att få försörjning hade de väl svårt att få, och därför framstod såsom reserv den möjligheten att fortsätta till Canada, där många bybor hade släktingar, med vilka viss förbindelse upprätthållits.

I juni 1928 beslöto byborna på kyrkostämman att hos regeringen i Ukraina och Sverige göra framställning om att få överflytta till sitt ursprungliga hemland.

Från Gammalsvenskbyborna själva och endast från dem utgick sålunda initiativet till hitflyttningen, och det var först på deras enträgna böner, som den dåvarande svenska regeringen efter hörande av representanter för de olika riksdagspartierna gav inrese-tillstånd till Sverige.

Det var vid midsommartiden 1929, som på anmaning av regeringen den s. k. Gammalsvenskbykommittén konstituerades under ledning av Prins Carl för att genomföra Gammalsvenskbybornas hemförande och överflyttande till svensk jord. Meddelande hade kommit, att ryska regeringen lämnat sitt medgivande till utflyttningen, och det ansågs nödvändigt att omedelbart sätta tanken i verket. Det lämnade tillståndet, som länge låtit vänta på sig, kom plötsligt som en islossning, och några planer över hur överflyttningen skulle genomföras funnos icke. Ej heller fanns det några penningmedel att tillgå.

Svenska Röda Korset åtog sig hittransporten, vilken uppgift löstes på ett glänsande sätt. Den 1 augusti 1929 stodo 891 st. svenskbybor, män, kvinnor och barn, fördelade på 184 familjer, på svensk jord, välkomnade av stora folkskaror.

För dem, som bevistade landstigningen i Trälleborg, blev det ett gripande ögonblick, när dessa ättlingar av svenskar, som för århundraden sedan lämnade Sverige, åter bestego svensk mark. Det blev en uppflammande känsla av stamfrändskap, som dock tyvärr till stor del alltför snart förflyktigades.

Det tillstånd, i vilket svenskbyborna befunno sig vid hitkomsten, bar vittne om de svårigheter och lidanden de genomgått och knappheten i den livsföring, som under sista tiden varit deras lott.

I all hast hade ordnats en upptagningsförläggning för byborna, där de kunde återhämta hälsa och krafter. Det blev Jönköping, som i Jönköpings regementes utrymda kaserner fick mottaga hela kontingenten. Jönköping och alla de hjälpsamma och vänliga människor från staden, som ordnade mottagandet, ha också bevarats i gott och vackert minne av byborna. Energi, varmt hjärta och en strålande arbetsglädje präglade det arbete, som utfördes av presidentskan Berglöf och hennes lottor och Rödakorsmedlemmar för att rusta i ordning åt de hemvändande stamfränderna.

De visade också god psykologisk blick för rätt behandling av byborna under den tid, de voro under deras vård.

Sedan började företagets svåraste del. Man kände ej till de återbördade svenskbybornas kynne, önskningsar eller planer. Detta måste först studeras, innan en planläggning av verksamheten kunde ske. Det visade sig emellertid mycket svårt att få något klart begrepp om bybornas önskemål och funderingar. Deras till Sverige tidigare komna ledare hade heller inga fixerade linjer, eller om de hade några, hade de ej gjort klart för sig möjligheterna att realisera dem. Denna vacklan bland byborna var så tillvida ogynnsam, att en del sympatier hos svenska folket därigenom gick förlorad. Naturligtvis var den även tålmodsprövande för ledningen. Byborna voro en tid alltför lätt färdiga att lyssna till den sist talande. De hade också en ingrodd misstro till myndigheter överhuvud. Men så småningom blev det annorlunda.

Från början funnos nog tvenne olika meningar, efter vilka byborna uppdelade sig, nämligen i en grupp, som ville stanna i Sverige, och en grupp, vilken önskade fortsätta till Canada. Genom bearbetning från kommunistiskt håll tillkom efter en tid en tredje grupp, som ville återvända till Ryssland.

De två första grupperna omfattade bl. a. de före revolutionen i Ukraina självägande bönderna. Till den tredje gruppen, som nästan övervägande bestod av sådana, som i Ukraina varit jordbruksarbetare, hörde dels och främst de, som kände sig icke äga den arbetsförmåga, som kräves av en självständig jordbrukare i Sverige, dels sådana, mest åldringar, vilka längtade tillbaka till söderns sol och den jord, där de vuxit upp.

På våren 1930 reste sammanlagt 76 personer till Canada, sedan de själva ordnat de ekonomiska förutsättningarna härför. De utgjorde präktigt folk, som i regel hade släktingar i Canada. Men där kommo ju snart dåliga tider och så småningom hava 32 st. sedermera återkommit hit.

Till Ryssland avreste i olika repriser 240 personer. De hade gallrat ut sig själva och passade merendels både psykiskt och fysiskt bättre i Ryssland än i Sverige, och det var i stort sett endast till fördel för verksamheten att de återvände. De borde ju aldrig ha följt med till Sverige, men såsom förhållandena utvecklats sig, var ingen gallring möjlig före hittransporten till Sverige.

Det blev utan vidare uppenbart, att det alldeles övervägande antalet av de kvarstannande svenskbyborna skulle ägna sig åt

jordbruket. I avvaktan på att meningarna i övrigt skulle stadga sig förmedlades byborna så fort som möjligt ut i arbetsanställning i jordbruket, där det vid den tiden fanns relativt gott om platser, och på våren 1930 voro alla arbetsföra utplanterade. Det var helt enkelt nödvändigt både av ekonomiska skäl och för att pröva bybornas duglighet och uppfostra dem, som ägde förutsättningar, att sköta eget jordbruk under helt nya förhållanden.

Utplaceringen, som ordnades genom den officiella arbetsförmedlingen och en inom Gammalsvenskbykommittén speciellt verksam arbetsförmedlingsdelegation, är ett intressant kapitel för sig, som jag emellertid här måste lämna åsido. Utplaceringen gick lugnt och bra beträffande det alldeles övervägande antalet bybor. De skötte sig bra, voro flitiga och arbetsamma samt stodo väl hos sina arbetsgivare. Många sparade ihop en slant. Men en mindre del, kanske ett 10-tal familjer, voro oroliga för att ej säga bråkiga och förorsakade ett otroligt besvär. Det torde säga en hel del, att alla dessa tillhört den kategori, som sedan återvände till Ryssland. Medan byborna på detta sätt skolades i det svenska lantbruket, vann man också tid för organiserande av övriga erforderliga åtgärder för bosättning av de bybor, som önskade stanna i Sverige.

Det ekonomiska underlaget för verksamheten anskaffades genom en hösten 1929 ordnad nationalinsamling, som gav i runt tal 900,000 kronor, ett i och för sig vackert prov på svenska folkets offervilja för ändamålet. Det utgör sålunda den summa, som Stiftelsen haft att röra sig med för att ordna bosättningen i Sverige.

Beträffande linjerna för sin verksamhet fick Stiftelsen emottaga många välvilliga råd, av vilka de flesta dock voro av den beskaffenhet, att de av olika skäl ej kunde realiseras. Från många framhölls sålunda önskvärdheten av att byborna fingo bosätta sig i en samlad koloni, en ny Svenskby. Denna tanke var för det första orealiserbar utan att man ginge till nordligaste Sverige, vilket för dessa söderns barn var uteslutet. De skulle ju för övrigt framför allt bli svenskar och ej förbli en för sig sluten etnografisk märkvärdighet. En viss spridning av byborna bland övriga svenskar var därför välbetänkt. Att köpa stora egendomar för att skaffa nybyggda lägenheter med särskild byggnadstyp för byborna, vilket från åtskilliga håll påyrkades, var också ekonomiskt alltför riskabelt.

Stiftelsen gick efter en omsorgsfull prövning in för det systemet att köpa redan färdiga smågårdar, så småningom uteslutande en-

familjgårdar, och utarrendera dem till lämpliga svenskbybor under en viss uppfostringstid. Sedan denna gått till ända och vederbörande visat sig på allvar vilja bli en stabil svensk bonde, fick varje arrendator köpa sin gård, varvid köpet finansierades dels genom en gåva av Stiftelsen och dels genom egnahemslån. Under senare år, sedan byborna acklimatiserats och blivit tillräckligt erfarna, har man kunnat låta byborna själva välja och med Stiftelsens biträde direkt köpa sina gårdar. För att byborna ej skulle känna sig för ensamma och främmande, koncentrerades bosättningen till två huvudområden, nämligen Gotland och trakten kring Jönköping.

Sedan Canadafarare och Rysslandsfarare utgallrats, har bosättningen i Sverige kunnat fortgå i lugn och jämn takt. Denna takt har i huvudsak bestämts av den tid, det tagit att uppfostra byborna till självständiga jordbrukare samt delvis även av penningtillgången. Vid jordköp ha ju Stiftelsens pengar blivit bundna och endast genom försäljning till byborna blivit frigjorda till användning för nya förvärv.

Varje arrendator har måst noggrant följas, instrueras och studeras. Även hustrurna ha måst läras svenska seder och bruk. Alla veta, att hustrun är en mycket viktig faktor i ett småbrukarhem. Var och en, som har erfarenhet av vad det vill säga att uppfostra kolonister, vet också, att forcering medför fara för misslyckande, och det var dubbelt vanskligt i detta fall, där man hade dels bybornas säregna psyke och dels allmänhetens skarpt spända uppmärksamhet att räkna med.

Verksamheten kom att startas i en besvärlig nedgångstid för jordbruket. De flesta egendomarna köptes, innan ännu egendomsvärdena börjat sjunka, och de sjunkande prisen på jordbruksprodukterna voro ägnade att sprida missmod bland de nyvordna arrendatorerna. Men omslaget i den svenska jordbrukspolitiken kom i grevens tid och återgav svenskbyborna tillförsikt och förtröstan på framtiden.

Redan närmaste fardagen efter bybornas hitkomst, sålunda den 14 mars 1930, hade man med den under tiden ordnade insamlingen skaffat möjligheter att placera ut arrendatorer på 17 st. gårdar och hösten samma år på ytterligare 20 gårdar. Köpen fortsattes under de påföljande åren och sammanlagt inköptes ett nittiototal gårdar för svenskbybornas räkning. Så gott som alla dessa gårdar ha även numera med äganderätt förvärvats av sina arrendatorer,

som sålunda blivit välbeställda, besuttna jordbrukare. I två fall har köpet avsett kvarnlägenheter och i ett annat en mindre fastighet i stad. I åtskilliga fall kunde vederbörande bybo jämte Stiftelsens gåva insätta egna medel, som han hopsparat efter ankomsten hit.

Några änkor med oförsörjda barn ha av Stiftelsen fått egna små trädgårdsställen, andra ha fått livräntor eller sparbanksböcker. Tre relativt unga familjer, som ansetts berättigade att få hjälp till förvärv av eget hem, ha föredragit att tills vidare stanna i arbetsanställning, då de ha goda platser och kunna göra besparingar. Men de få sin egnahemsfråga ordnad i år, och därmed ha alla inflyttade svenskbyfamiljer, som ansetts kunna förekomma till egnahemsbildare, blivit besuttna på egna gårdar. Mindre bidrag ha lämnats till bosättning åt ungdomar, som gift sig, samt till ett 30-tal ungdomar, som beretts tillfälle att genomgå folkhögskole- och lantmannaskolekurser.

När den verksamhet, som Stiftelsen påtagit sig, inom den närmaste framtiden är avslutad och Stiftelsen därefter avvecklar, torde återstå 20—30,000 kronor, som komma att överlämnas till lämplig myndighet att användas vid uppkommande ömmande fall hos byborna.

Som förut nämnts uppgå de i Sverige varande bybornas antal till omkring 750 st., fördelade på c:a 150 familjer, de flesta representerande besuttna jordbrukare. På Gotland, där de mottagits mycket väl av befolkningen och landshövdingparet gjort mycket för att hjälpa dem till rätta, finnas c:a 530 bybor. I närheten av Jönköping, inom Jönköpings och Skaraborgs län bo ett 30-tal familjer. Enstaka familjer finnas i Sörmlands län och Stockholm.

Den utförda överflyttningen av svenskbybor till Sverige var naturligtvis i mycket en ekonomisk fråga men i mycket stor utsträckning också en uppfostringsfråga. Det gällde omplantering av ett folk, som levat under ålderdomliga förhållanden och som varit vant vid den svarta, bördiga och lättbrukade steppjorden samt ett extensivt jordbruk med primitiva brukningsmetoder och redskap, mest inriktat på sädesodling, men föga på animal produktion. De voro vana vid söderns sol och värme och vid söderns dryck vinet. De medförde den ryska bondens misstänksamma inställning till myndigheter av alla slag och stodo på en bildningsnivå åtskilligt lägre än den svenska, ehuru man nog i Gammal-

svenskby nere i Ukraina gjort egna stora upppoffringar för skol-
utbildningen.

Dessa bybor skulle nu i all hast anpassa sig för brukande av den
ofta svårbrukade och i många fall karga svenska jorden, lära sig
det svenska jordbrukets ekonomiska grundförutsättningar och det
till och med under pågående jordbrukskris samt överhuvud växa
sig in i det svenska samhället med alla dess för dem främmande
institutioner, undervisningsväsende och rättsväsende m. m. m. m.

Det kan nog utan vidare erkännas, att de svårigheter, som måste
övervinnas, voro mycket stora såväl för svenskbyborna som för
Stiftelsen.

Jag anser mig å Stiftelsens vägnar kunna göra det generella ut-
talandet, att byborna, sedan vankelmodet bragts att försvinna,
övervunnit svårigheterna på ett förtjänstfullt sätt och mycket fort
acklimatiserats samt visat synnerligen god anpassningsförmåga.
Flertalet bland dem är nu fullt ut lika goda jordbrukare som våra
egna. De äro intresserade och följa noga med nyheterna på jord-
brukets skilda områden. Byborna, som i Ukraina hade mycket få
nötkreatur, ha i Sverige visat stort intresse för den animala pro-
duktionen och äro mycket goda vårdare av sina kreatursbesätt-
ningar.

Stiftelsens egna svårigheter ha naturligtvis varit betydande,
men jag skall icke uppehålla mig vid dem. Dock vill jag gärna
begagna tillfället att ge den man, som särskilt omhänderhaft by-
bornas uppfostran och fasta bosättning, nämligen agronom Kyhl-
berg, en varm eloge för det på samma gång myndiga, varmhjärtade
och kunniga sätt, på vilket han lett egnahemsverksamheten bland
byborna, och varigenom han tillvunnit sig både Stiftelsens och
bybornas odelade förtroende.

Under de första åren var det förnämligast bybornas i Ryssland
insupna misstänksamhet, deras vankelmod och avundsjuka, en ge-
nom tiderna väl bevarad svensk arvedel, som vållade svårig-
heterna. Förnekas kan ej heller, att den stora uppmärksamhet, för
vilken de första tiden i Sverige voro föremål, ej var riktigt nyttig
utan drev upp anspråken väl högt. Men svenskbybornas många
goda egenskaper, bl. a. deras otvivelaktigt i genomsnitt goda in-
telligens och verkliga kärlek till jorden, ha hjälpt dem att gå rätt
väg. Med sin medfödda stora sparsamhet, sitt enkla levnadssätt
samt sin rädsla för skuldsättning böra de äga goda förutsättningar
att skapa sig en framtid såsom jordbrukare på egen torva.

Ett litet exempel på deras vakenhet må anföras. De ha slagit sig på att odla ärter för konservering på Gotland, och härom skriver chefen för Klintebys konserverfabrik:

»Det var inte utan en viss tvekan, som vi överlät odling av ärter åt svenskbyborna i början av deras bosättning här på ön. Konservärtodling är nämligen en ganska kinkig odling och fordrar stort intresse och erfarenhet på området för att lyckas. Jorden måste vara väl kultiverad och i hög växtkraft, för att ett gott resultat skall erhållas. Dessutom är det ytterst viktigt, att skörden företages i rätt tid, om ärterna skola bliva av sådan kvalitet, att de lämpa sig för konservering.

Vi voro därför litet tveksamma, då svenskbyborna genast vid sin bosättning på Gotland uppsökte oss och anhöllo få teckna ärtodling, enär ett misslyckande åsamkar fabriken många gånger större förluster än odlarna själva.

Glädjande nog ha emellertid våra svenskbyodlare lyckats över all förväntan och i många fall överträffat gamla tränade odlare; i synnerhet ungdomarne ha visat mycket stort intresse och t. o. m. vunnit utmärkelser för uppnådda goda resultat.

Vad som är särskilt glädjande är, att svenskbyborna så bra tycks finna sig i sin nya omgivning här på Gotland, och komma så bra överens med sina närmaste grannar. Det missljud, som man i början av deras bosättning här emellanåt kunde förmärka, har helt tystnat. De ha så att säga helt växt in i gotländska förhållanden så man knappast märker deras härvaro, och att de komma att klara sig bra, äro vi övertygade om.»

Om också den svenska allmänhetens intresse för svenskbyborna ganska snart svalnade så skall med glädje konstateras, att bybornas svenska grannar visat förståelse och hjälpsamhet mot dem. Förhållandet mellan de nyinflyttade och deras grannar är, såsom också framgår av det citerade brevet, övervägande gott och präglad av ömsesidigt förtroende. Det händer också ej så sällan, att giftermål ingås mellan svenskbyungdomar och rikssvenska ungdomar. Byborna äro ofta livligt intresserade av det kommunala livet inom respektive orter. Ännu har veterligen ingen bybo fått kommunalt uppdrag, men det dröjer säkerligen ej så länge. De ha i regel livligt intellekt och lätt för att tala.

När man inträder i en svenskbybos hem, finner man att det har sin särskilda prägel. Ordentligheten och prydligheten vittna gott om den anda, som råder bland husmödrarna. Utstyrseln har bevarat vissa särdrag från Ukraina. Man lägger särskilt märke till mängden av kuddar och sängöverkast samt en rik utsmyckning med konstnärliga pappersblommor, som är en specialitet för dem.

Där råder god svensk gästfrihet med inslag av bakverk och rätter av ukrainskt ursprung i välfägnaden. Även i ladugård och stall råder ordning och snygghet.

Bybor ha även sökt sig till andra yrken än jordbruk. En är sålunda folkskollärare efter att ha genomgått folkskollärareseminarium i Sverige, två ägna sig åt polisyrket, två äro duktiga mjölnare, en kontrollassistent, ett par har tagit värvning och den ene är redan furir, en är eldare, en svetsare, en chaufför o. s. v. Flickorna äro eftersökta som hembiträden.

Bybornas livslängd har tydligen ökats sedan de kommit till Sverige, väl beroende på bättre livsföring och lugnare levnadsförhållanden. Under de gångna sex åren ha 34 avlidit och omkring 190 personer fötts. Barnen äro allmänt duktiga i skolan, hava lätt att följa undervisningen, äro flitiga och omtyckta av sina lärare, samt tala gotländska eller småländska som infödingar. Numera kan ej någon skillnad förmärkas mellan dem och rikssvenska barn. En folkskoleinspektör för Gotland skriver bl. a. sålunda: »Som allmänt omdöme om svenskbybarnen av i dag i skolorna betygar jag, att de äro präktiga skolbarn, som mycket sällan äro upplagda för hyss och odygd men ofta utmärka sig genom god begåvning, flit och redbarhet och över lag lägga i dagen en trohjärtad tillgivenhet för sina lärare och kamrater, med andra ord: de likna fullständigt genomsnittet av svenska skolbarn i en landsända med stabil bondebefolkning.»

Man kan nog säga att de vuxna bybornas språk och dialekt i åldern upp till omkring 50 år i stort sett helt sammanfaller med befolkningens i orten. De gamla däremot bibehålla i viss mån sin gammalsvenska uppblandad med ryska och tyska.

Bybornas inbördes sammanhållning är numera ej så framträdande som den var i början, då alla önskade bo i närheten av varandra. Av praktiska skäl kunde det ju såsom redan sagts ej ordnas så, det hade ej heller varit lämpligt att de liksom bildat en »stat i staten». Vi hava dock i möjligaste mån sökt placera nära släkt och anförvanter inom rimligt avstånd från varandra och i grupper.

Den 1 augusti, årsdagen för bybornas landstigning på svensk jord, firas av dem årligen som nationaldag, och då komma de tillsammans så många som kunna för att fira dagen under festliga former. Ävenså samlar pastor Hoas, som utövar prästerlig gärning på Gotland, byborna till de stora kyrkliga högtiderna, såsom vid jul, nyår, påsk och pingst. Vad för övrigt bybornas religiositet

beträffar gå de äldre flitigt i kyrkan enligt gammal god sedvänja; de yngre däremot äro nog ej mera kyrksamma än svenskar i gemen. Den religiositet, som präglade svenskbyborna i Ukraina, hade väl dels sin förklaring däri, att prästen var både deras andliga och världsliga ledare, dels i de förhållanden i övrigt, under vilka de levde. Här ha de till stor del »tagit seden dit de kommit».

Om de svenskbybor, som reste till Canada och ej återvänt till Sverige, kan i största korthet sägas, att det efter omständigheterna går dem tämligen väl. De flesta ha ett större sambruk på avbetalning. Andra åter gå såsom jordbruksarbetare. Jag erinrar om, att det i regel var duktigt folk, som reste till Canada.

Beträffande dem, som återreste till Ukraina, kan endast sägas, att utvecklingen därnere varit sådan, att de svenskbybor, som stannat i Sverige, skatta sig lyckliga över det steg, som togs i juli 1929.

Problemet att omplantera Gammalsvenskbyborna i svensk jord kan nu, såsom inledningsvis angivits, anses löst. Det har tagit en avsevärd tid och fordrat stort tålamod. Därpå voro vi, som åtog oss uppgiften, inställda, men knappast den stora allmänheten, som helt naturligt i vårt land står främmande för hur lösningen av ett invandringsproblem av ifrågavarande mått gestaltar sig. Allmänhetens intresse slocknade därför rätt snart, men ett visst intresse torde den dock ha för frågan, hur svenskbyborna i Sverige ha lyckats.

Därpå kan svaras, att vi med säkerhet kunna räkna med, att åtminstone 95 % av de Gammalsvenskbybor, som stannat i Sverige, komma att reda sig bra. Resultatet av den verksamhet, till vilken så många svenska medborgare bidragit, torde sålunda kunna karakteriseras såsom mycket gott. Av den folkspillra, som levde hårt pressad i främmande land, har blivit goda svenska, strävsamma medborgare.

Vi skola heller aldrig glömma, att svenskbybornas historia är ett märkeligt moment i den svenska stammens historia. När man betänker de livsöden, som de nyvordna svenska medborgarna och deras förfäder genomgått, så måste erkännas, att de varit utsatta för utomordentligt påfrestande härdningsprov, vilka de bestått på ett för svensk stam hedrande sätt. Kunna vi i själva verket ej å den svenska folkstammens vägnar känna en viss stolthet och beundran inför den styrka, med vilken svenskheten bevarats hos Gammalsvenskbyborna och deras förfäder under den kedja av påfrestningar, de under århundraden haft att utstå?